

GÂNDIREA CRITICĂ. CÂTEVA REPERE

MARIUS DOBRE

Gândirea critică este un domeniu relativ nou, care a început să se dezvolte mai ales în a doua jumătate a secolului XX și care cunoaște un succes deosebit în zilele noastre. Următoarele descrieri ale acestei discipline sunt relevante pentru a ne forma o imagine simplă asupra ei:

„Gândirea critică este *sistematică* deoarece implică proceduri și metode distincte. Ea presupune *evaluări și formulări* clare, întrucât este folosită deopotrivă în evaluarea opiniilor existente (ale tale sau ale altora) și în proiectarea altora noi. Ea operează conform *standardelor raționale*, prin aceea că sunt judecate din perspectiva felului în care ele sunt rațional întemeiate. Gândirea critică implică, desigur, *logica*. Logica este studiul bunei raționări sau al inferențelor bune și al regulilor care le guvernează. Gândirea critică este însă mai cuprinzătoare decât logica, întrucât nu presupune doar logica, ci și adevărul sau falsitatea enunțurilor, evaluarea argumentelor și a dovezilor, folosirea analizei și a investigației, aplicarea mai multor competențe care ne ajută să decidem ce merită să credem sau să facem”¹.

„Atât aplicațiile filosofiei în viața cotidiană, cât și parcursul zilnic al gândirii critice sau logicii informale presupun asigurarea unor raționamente corecte pentru susținerea punctelor de vedere promovate. Practica argumentării constă, de altfel, în oferirea de temeuri concludente pentru acceptarea sau susținerea unei poziții sau alta, devenind o dezbatere de alternative posibile, realizată cu instrumentele raționării și în limitele conferite de legitățile logicii.

Astăzi, gândirea obișnuită se instituie în obiect de aplicație pentru filosofie, alături de evenimentele și obiceiurile vieții zilnice, iar exersarea abilităților sau aptitudinilor intelectuale și imaginative devin instrumente predilecte ale gândirii critice. Astfel, centrându-se pe argumentare, filosofia dobândește statut de gândire critică, în vreme ce gândirea critică devine filosofie aplicată”².

„Beneficiile aduse de exersarea și dezvoltarea abilităților logice (abilități de gândire critică) sunt localizabile în cel puțin trei domenii: persuadarea, cunoașterea și cooperarea. Abilitățile logice de acceptare a unei credințe pe baza argumentelor solide sau a evidenței constrângătoare pot proteja indivizii umani de efectele

¹ Lewis Vaughn, *The Power of Critical Thinking*, Oxford University Press, New York, 2005, p. 4.

² Gheorghe Clitan, *Gândire critică. Micromonografie*, Editura Eurobit, Timișoara, 2003, p. 88–89.

colaterale ale persuadării (reclamele comerciale, manipularea prin mass-media, promisiunile politice etc.).

Exersarea abilităților logice poate conduce, de asemenea, la extinderea cunoașterii prin raționare: în sensul inferării unor informații noi (concluzii) din cunoștințele lor anterioare (premise) și nu în sensul dependenței de generalizări vagi sau de sloganuri, obișnuințe și stereotipuri de gândire”³.

Uneori, pentru a sublinia importanța gândirii critice pentru buna judecată cotidiană, sunt utilizate povestiri șocante, dramatice, din viața unor persoane (mai ales în lucrările din Statele Unite):

„În ciuda impresionantelor realizări ale intelectului uman, oricine se confruntă adesea cu exemple de raționare greșită, cu erori, cu judecăți greșite. Într-un recent sondaj Gallup, 18% dintre cei chestionați credeau că Soarele se învâрте în jurul Pământului. Unul dintre colegii noștri a descoperit că peste jumătate dintre studenții săi cred că primul om care a pășit pe lună a fost Lance Armstrong. În timp ce scriam aceste rânduri, a apărut în ziar o istorioară despre o oarecare Robin Rouse (din Columbus, Ohio), care a plătit 25\$ pentru o pereche de lentile de contact verzi, procurate dintr-un magazin de legume și fructe, pentru a le asorta pantofilor ei de sport. Nu mai târziu decât în dimineața următoare a constatat că suferă de o serioasă infecție oculară care evoluează rapid. Avem dreptul să pariem, cu mari șanse de câștig, că oricare dintre noi ia din timp în timp astfel de decizii – hotărâri lipsite de informații, deficitare gândite, altfel spus, greșite. Ocazional, astfel de decizii sunt dezastruoase. Acum, Robin are nevoie de tratament de un an și de transplant de cornee pentru a-și salva vederea”⁴.

Însă cel mai des sunt folosite argumentări, exemple și istorisiri din alte zone considerate inamice ale gândirii critice (sau măcar vulnerabile în fața gândirii critice)⁵: propaganda și reclamele din mijloacele de comunicare în masă⁶, care, în goana lor după realizări și câștiguri comerciale, ignoră nu doar normele logicii, ci și pe cele ale bunului simț; discursul politic, al cărui principal scop este convingerea auditoriului, deseori cu ignorarea normelor logicii; alteori, o sursă de reflecție în gândirea critică o reprezintă „pseudo-științele” (parapsihologia, astrologia, medicina alternativă etc.), dar și anumite credințe și practici (telechinezia, viețile anterioare, răpirile de către extraterestri, magia cristalelor, vindecările spectaculoase, comunicarea cu morții, cititul în cărți etc.). Gândirea critică și analiza reflexivă sunt, în acest sens, oponentele iraționalismului, propagandei și manipulării; este cumva o autoapărare intelectuală⁷. Cu această atitudine – și am exprimat acest sentiment mai demult⁸ – gândirea critică poate fi numită chiar scepticism, un

³ *Ibidem*, p. 56–57.

⁴ Brooke Noel Moore, Richard Parker, *Critical Thinking*, McGraw-Hill, New York, 2004, p. 1.

⁵ Vezi, de pildă, Normand Baillargeon, *Mic curs de autoapărare intelectuală*, Editura Paralela 45, 2011, p. 9–11.

⁶ Baillargeon oferă la un moment dat, în lucrarea citată anterior, și „31 de strategii pentru a menține atitudinea critică față de mass-media”, p. 278–292.

⁷ Normand Baillargeon, *Mic curs de autoapărare intelectuală*, p. 11.

⁸ Marius Dobre, *Despre inconsecvența logică fundamentală a scepticismului în marginea a două studii de caz – Pyrrhon și Cioran*, în „Probleme de logică”, vol. XII, Editura Academiei Române, București, 2009, p. 110.

scepticism moderat, diferit de cel clasic, de tip pyrrhonian, un scepticism aplicat unor situații particulare, nedestinat a se îndoi de cunoașterea umană în general.

Desigur, orice lucrare de gândire critică va face apel nu doar la argumentări deficitare, ci și la argumentări serioase, riguroase, coerente, pentru a profila modele de argumentare demne de urmat.

Deci, a gândi critic, s-ar putea spune acum, înseamnă a gândi argumentativ, în opoziție cu a gândi „oportunist” (acceptând adevăruri acceptate de cei din jur), „superficial” (fără a pune în legătură faptele), „dominați de dorință” (substituind corelațiile reale cu unele dorite) sau „mitic” (transformând datele în mituri)⁹.

În fine, să ne reamintim că o astfel de misiune, de examinare critică a cunoștințelor noastre, a fost propusă la un moment dat pentru filosofie în general, devenind un fel de crez pentru o întreagă mișcare filosofică (pozitivismul logic): „Caracteristica esențială a filosofiei, care o diferențiază de știință, este *caracterul critic*. Ea examinează critic principiile utilizate în știință și în viața cotidiană; ea scoate la iveală orice inconsistențe care ar putea exista în aceste principii și le acceptă numai dacă cercetarea critică nu a produs nici un temei pentru a le respinge. (...) Pe scurt, critica spre care tindem nu este aceea care respinge fără temei, ci aceea care cântărește orice cunoștință potrivit meritelor ei și reține tot ceea ce pare să fie cunoaștere autentică în urma acestei examinări. Trebuie acceptat că rămâne un risc de eroare, deoarece ființele umane sunt failibile. Filosofia poate pretinde în mod justificat că micșorează riscul de eroare și că, în unele cazuri, îl face practic negliabil”¹⁰.

*

Această nouă direcție a început, așa cum am spus, pe la mijlocul secolului trecut (deși, ca orice disciplină a cunoașterii umane, își arogă rădăcini tocmai în antichitate, începând cu Socrate), odată cu apariția a două lucrări (de acum celebre): Stephen Toulmin, *The Uses of Argument*, și Chaïm Perelman, Lucie Olbrechts-Tyteca, *Traité de l'argumentation*. În paralel, cam în aceeași perioadă, încep cercetări venind și dinspre pedagogie, cercetări care neglijau totuși „ideea efectivă de argumentare logic-corectă”¹¹, mulțumindu-se cu abordări specifice domeniului pedagogic.

Această direcție poate fi privită ca un domeniu de cercetări sau o disciplină, numită alternativ Teoria argumentării, Neoretorică, Logică neformală sau Gândire critică, ce s-a adăpat continuu din logică și retorică, mai vechi și mai celebre domenii¹². „Gândire critică” este denumirea care s-a consacrat în ultimul timp, îndeosebi în Statele Unite. Se pare că prima utilizare a expresiei „gândire critică” a avut loc într-un curs din 1941 (*An Experiment in the Development of Critical*

⁹ A se vedea Andrei Marga, *Argumentarea*, Editura Academiei Române, București, 2010, p. 67.

¹⁰ Bertrand Russell, *Problemele filosofiei*, Editura All, București, p. 98, 99.

¹¹ Petre Bieltz, *Bazele gândirii critice*, Editura Academiei Române, București, 2012, p. 13.

¹² Dragan Stoianovici, *Argumentare și gândire critică*, Editura Universității București, 2005, p. 13.

Thinking) al lui Edward Glaser¹³, cunoscut apoi ca autor al unui celebru test de gândire critică (Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal). Mai nou, considerându-se că „gândire” este un termen prea general și chiar prea vag pentru a descrie procesul de gândire critică, s-au propus denumiri precum „raționare critică” (*critical reasoning*) sau „argumentare critică” (*critical argumentation*); prima este interesată de oferirea de rațiuni pentru anumite convingeri, evaluarea acțiunilor prin mijloace logice obișnuite¹⁴; a doua ar fi o parte aplicativă a gândirii critice ce își propune mai ales identificarea și evaluarea argumentărilor în viața de zi cu zi¹⁵. Este probabil că denumirea care s-a consacrat, cea de gândire critică, este totuși nefericit aleasă, de vreme ce termenul de „gândire critică” este mult prea utilizat în istoria filosofiei, iar cel de „critic” încă și mai mult; din acest punct de vedere, ar fi fost mai degrabă potrivită denumirea de „logică a argumentării”.

Considerăm că gândirea critică este totuși un domeniu ce ține de cadrul mai larg al logicii, spre deosebire de L. Vaughn, citat mai devreme, nu doar pentru că este practicat de obicei de oameni cu pregătire logică sau filosofică în general, ci mai ales pentru simplul motiv că reia teme atât din logica clasică, cât și din logica modernă; apoi, de adevărul sau falsitatea enunțurilor (invocate de Vaughn pentru a dovedi aria mai cuprinzătoare a gândirii critice față de logică) dă seama tot logica și tot ea dă seama de evaluarea argumentelor și a dovezilor, iar analiza și investigația sunt proprii mai ales logicii. În general, orice demers de gândire implică până la urmă logica: „(...) gândirea umană se derulează indispensabil cu ajutorul raționamentelor deductive și inductive, iar aceste argumente sunt «bune» sau «mai puțin bune», în funcție de respectarea integrală sau parțială a exigențelor logice de raționare”¹⁶. I-am spune chiar o „logică nouă”, care nu mai pune accent pe aspectele formale, simbolistice, riguroase, ci pe aspectele practice ale logicii; este o logică aplicată la gândirea obișnuită, poate chiar un antrenament pentru aspectele argumentative ale vieții de zi cu zi; este o logică adaptată la cerințele raționării cotidiene, dar și la cele ale raționării din anumite științe, de vreme ce au adoptat-o cu succes psihologia, dreptul, sociologia, economia etc.; mai mult, este văzută ca un „instrument eficient pentru analiza corectă a activității teoretice umane, în orice domeniu în care ea ar fi implicată”¹⁷. Acestea sunt însă și motive pentru care este considerată „net diferită” de logică, în calitate de știință (formală sau deductivă)¹⁸. Cert este totuși că „gândirea critică (...) nu este proprie deloc demersurilor algoritmice și nici celor cu care operează prin excelență logica

¹³ Gheorghe Clitan, *Gândire critică. Micromonografie*, p. 18.

¹⁴ Anne Thompson, *Critical Reasoning: A Concise Guide*, Routledge, London, New York, 2002, p. 2.

¹⁵ Douglas Walton, *Fundamentals of Critical Argumentation*, Cambridge University Press, 2006, p. xi.

¹⁶ Petre Bieltz, *Bazele gândirii critice*, p. 10. Pentru această idee, vezi și Gheorghe Clitan, *Gândire critică. Micromonografie*, p. 89. De asemenea, Laurence Bouquiaux, Bruno Leclercq, *Logique formelle et argumentation*, Édition De Boeck Université, Bruxelles, 2009, p. 5.

¹⁷ Petre Bieltz, *Bazele gândirii critice*, p. 10.

¹⁸ Vezi, de pildă, Dragan Stoianovici, *Argumentare și gândire critică*, p. 15.

formală¹⁹; este drept că logica formală, cel puțin în unele zone ale ei, s-a îndepărtat de raționarea umană efectivă²⁰. De aceea, gândirea critică este numită de unii autori „logică informală”, având în cele din urmă o finalitate pedagogică, de formare sau îmbunătățire a unor abilități de raționare²¹. Dintr-o altă perspectivă, dar totuși pe linia noastră de argumentare, se poate accepta și opinia că gândirea critică a transformat logica tradițională într-o „logică a argumentării umane, fără a mai face diferența rigid între inferențele deductive și cele inductive în spiritul logicii formale, dar ținând seama totdeauna de restricțiile logice”²².

Așa cum am spus, lucrările de gândire critică reiau teme mai vechi sau mai noi ale logicii precum: Principiile argumentării corecte, Analiza logică a limbajului, Logica termenilor, Definiția și Clasificarea, Argumentarea deductivă, Argumentarea inductivă, Tehnici de argumentare, Tehnici de persuadare, Analiza erorilor de argumentare.

În linii mari, mai adăugăm, această disciplină are caracteristici ce dezvoltă abilități precum²³:

- Recunoașterea problemelor ce pot fi demonstrate riguros de cele ce țin de domeniul opiniei

- Recunoașterea textelor argumentative (spre deosebire de cele descriptive, normative etc.)

- Identificarea corectă a tezei într-un text argumentativ

- Trasarea și evaluarea legăturilor logice dintre enunțurile unui text argumentativ

- Disponibilitatea de a cântări opinii în discuție

- Disponibilitatea de a construi o gândire autocorectivă

- Rezistența la manipulare

- Atitudinea față de limbaj

- Atenția la context

- Priceperea de a deosebi argumentarea rațională de cea emotiv-persuasivă

- Disponibilitatea pentru dialog.

Într-o altă variantă²⁴, abilitățile de gândire critică țin de:

- Capacitatea de a face observații

- A fi curios, punând întrebări relevante și găsind resursele de care ai nevoie

- A examina credințe, asumptii și opinii împotriva faptelor

- A recunoaște și defini problemele

- Capacitatea de a accesa validitatea enunțurilor și argumentelor

- Capacitatea de a decizii înțelepte și a găsi soluții adecvate

- A înțelege logica și argumentarea logică.

¹⁹ Petre Bieltz, *Bazele gândirii critice*, p. 10.

²⁰ *Ibidem*, p. 77.

²¹ Dragan Stoianovici, *Argumentare și gândire critică*, p. 16.

²² Petre Bieltz, *Bazele gândirii critice*, p. 9.

²³ Sinteză realizată de Dragan Stoianovici în *Argumentare și gândire critică*, p. 124–129.

²⁴ Lauren Starkey, *Critical Thinking Skills Success*, Learning Express, New York, 2004, p. VIII.

*

Din punctul nostru de vedere, gândirea critică este cumva o logică transformată, „relaxată”, neriguroasă, „democratizată” (așa cum am numit-o în alt loc²⁵), motiv pentru care am scris la un moment dat împotriva acestei noi tendințe. Următoarele rânduri exprimă opoziția noastră de atunci la acest fenomen relativ nou²⁶:

Cu toate că „a evoluat” și în medii instituționalizate de educație, logica, atât în forma ei clasică, în calitate de teorie a predicăției, cât și în cea modernă, în calitate de teorie a relației (conform distincției propuse de R. Carnap), nu se regăsește în totalitate cu regulile ei stricte în discursul cotidian și nici măcar în dezbaterile cu un anumit nivel intelectual precum cele din presă, justiție, politică etc. Educația logică este uneori uitată, alteori eludată, în funcție de interesele celor ce dispută. Se observă oricum că este rar utilizată în practica intelectuală cotidiană, deși se constată o abundență de erori de logică atât în discursul scris, cât și în cel oral.

Presupunem că frustrările unor oameni angajați în „activități combative” i-au condus către hotărârea de a schimba această stare, ceea ce s-a și întâmplat în a doua jumătate a secolului XX, o dată cu apariția unui nou domeniu, teoria argumentării. În acest sens, nu a urmat, cum ar fi fost de așteptat, un asalt programatic asupra societății, prin care logica să se impună ca îndrumător al gândirii corecte, ca „artă de a gândi”, pentru a prelua titlul Logicii de la Port-Royal, asalt care ar fi putut avea succes măcar asupra vieții intelectuale a societății (în ciuda „aversiunii” resimțite de marea masă a oamenilor în fața științelor și a metodelor lor în general, datorită inaccesibilității acestora), în condițiile în care demersul ofensiv ar fi avut numeroase posibilități de propagandă într-un timp când dezvoltarea mijloacelor de comunicare a devenit impresionantă.

Mai putem presupune (căci nu avem date statistice în această direcție și nici nu credem că putem avea) că teama în fața rezistenței psihologice a celor ce urmează a fi supuși „culturalizării în logică” (o rezistență de care vorbea încă Platon, în contextul mitului peșterii, printre alte locuri, o rezistență la cunoașterea autentică) a zădărnicit impulsul logicizării discursului cotidian. Și, continuând scenariul, soluția care se profila era nu schimbarea maselor, ci schimbarea logicii. Era nevoie, din această perspectivă, de o „deschidere” a logicii către limbajul și gândirea comune, de o relaxare a logicii în problematica ei intimă. Logica trebuia adaptată nu numai la viața intelectuală obișnuită de pe scena publică, ci chiar coborâtă în cetate, în derizoriul vieții din agora. Mai mult, s-a considerat că ea se poate îmbogăți substanțial preluând material din experiența comună (o perspectivă ce i-ar fi displicut profund lui Platon, cel care nota în *Alcibiade*, ca răspuns la afirmația personajului ce dă și numele dialogului că cei mulți îl pot îndruma și învăța în vederea intrării lui în Adunarea Poporului: „Nu la învățători de soi ți-ai găsit scăparea (...) dacă te bizui pe cei mulți”²⁷).

²⁵ Marius Dobre, *Reflecții cu privire la „democratizarea” logicii*, în vol. *Însemnări filosofice*, Editura Ars Docendi, București, 2006, p. 48–51.

²⁶ *Ibidem*, p. 48–49.

²⁷ Platon, *Alcibiade*, 110 d–e.

Trebuie amintit că logica nu era în situația de fi primul domeniu care abdică de la organizarea ei riguroasă, de la felul ei tradițional de a fi. Filosofia și arta, de exemplu, cunoscuseră deja fenomenul de maseizare.

*

Era realmente nevoie de această transformare a logicii? Răspunsul vine tocmai de la Aristotel, o dată cu distincția operată în *Topica* dintre raționamentul demonstrativ și cel dialectic, dar și cu anumite precizări făcute în alte scrieri precum *Retorica* sau *Etica nicomahică*. În ultima lucrare pomenită, și Aristotel consideră că sunt indicate abordări diferite de la domeniu la domeniu: „Nu trebuie căutată aceeași precizie în toate lucrurile, ci în fiecare potrivit cu natura subiectului și cu caracterul cercetării. Astfel, tâmplarul și geometrul examinează în mod diferit unghiul drept: primul, în măsura în care îi este util pentru un lucru, celălalt, căutând să-i afle natura sau calitatea, pentru că geometrul cercetează adevărul”²⁸. Raționamentele „ce au ca obiect pasiunile și acțiunile morale” vor fi destul de multe sub aura probabilului. De asemenea, raționamentele „privitoare la cazurile particulare nu trebuie să caute o prea mare precizie; căci acestea nu cad sub incidența nici unei arte și nici unei reguli, ci totdeauna cel ce acționează trebuie să țină seama de momentul și împrejurările oportune (...)”²⁹.

Se consideră, de altfel, că *Topica*, *Retorica* și *Respingerile sofistice* sunt precursore antice ale teoriei moderne a argumentării, pe când *Analiticele* reprezintă teoria științifică a raționamentului³⁰.

*

Gândirea critică are un caracter nemijlocit practic³¹ ce presupune, în vederea instruirii, rezolvării de exerciții și probleme. De aceea, s-au construit și aplicații în domeniu, sub formă de teste, întrebări, exerciții, ce sunt utile pentru testarea capacităților de raționare. Desigur, aproape orice lucrare în domeniu conține aplicații și exerciții care ajută la verificarea abilităților de gândire critică.

Există însă și teste special create, conținând uneori zeci de întrebări, care verifică de cele mai multe ori capacitatea de înțelegere a unui text, capacitatea de a evalua o argumentare, de a trage bune concluzii etc. În Statele Unite, de mai multă vreme asemenea teste sunt utilizate pentru verificarea unor anumite abilități de comunicare și gândire logică în diferite domenii din științe sau bussines (tinzând să înlocuiască mai vechile și mai puțin relevantele teste psihologice IQ), dar și la admiterea în anumite instituții de învățământ. Invocăm aici doar câteva, mai cunoscute: „Critical Reasoning” de la Graduate Management Admission Council (GMAT), „Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal”, „California Critical Thinking

²⁸ Aristotel, *Etica nicomahică*, 1098 a.

²⁹ *Ibidem*, 1104 a.

³⁰ Dragan Stoianovici, *Argumentare și gândire critică*, p. 17–18.

³¹ Petre Bieltz, *Bazele gândirii critice*, p. 11.

Skills Test” (CCTST). Cel din urmă are și variante specifice pentru Business, Health Science, Children and Youth, Everyday Reasoning, Legal Studies, Military and Defense. Foarte multe universități își dezvoltă propriile teste de Gândire critică, precum Cornell University sau Tennessee State University (de altfel, începând cu anii '70, în colegiile americane s-a încercat impunerea gândirii critice ca disciplină de sine stătătoare în curriculum). American Sociological Association creditează, la rândul ei, un Critical Thinking Test in Sociology. Pentru domeniul dreptului, există de multă vreme o instituție distinctă care elaborează teste de admitere: este vorba despre Law School Admission Council (LSAC).

Spre exemplificare, Law School Admission Test (denumit în continuare LSAT), deși este utilizat pentru admiterea în facultăți de drept din SUA, Canada și Australia, nu presupune cunoștințe anterioare în domeniul dreptului, testând exclusiv abilitățile de raționare ale candidaților. În acest sens, el ar putea fi folosit oriunde cineva dorește să verifice altcuiva un anumit nivel de gândire critică. LSAT este împărțit pe trei secțiuni: Analytical Thinking, Logical Reasoning și Reading Comprehension.

Itemii din cadrul secțiunii Analytical Thinking testează abilitatea de a pătrunde în anumite structuri de relații și de a face inferențe despre aceste structuri. Mai interesante, în acest context, sunt ultimele două secțiuni³². Itemii din cadrul secțiunii Logical Reasoning testează abilitatea de a evalua, analiza sau completa argumente. Astfel de itemi sunt de următoarele tipuri:

- Identificarea unei premise sau presupuziții dintr-un argument.
- Identificarea principalului punct de vedere susținut într-un argument.
- Inferențe. Acești itemi testează abilitatea de a identifica concluzia unui argument (deductiv sau inductiv).
- Identificarea unor structuri ale argumentului. Aici se cere să se arate rolul jucat într-un argument de un enunț anume.
- Utilizarea principiilor. Acești itemi testează abilitatea de a identifica reguli generale și principii implicate în raționare și de a înțelege folosirea lor.
- Structuri paralele. Acești itemi testează abilitatea de a recunoaște un model de raționare care este comun unor argumente.
- Detectarea unor argumente greșite. Acești itemi testează abilitatea de a recunoaște o slăbiciune sau o greșeală într-un argument.
- Structuri paralele în cazul unor argumente greșite. Itemii de acest tip testează abilitatea de a recunoaște un model de raționare greșit, comun unor argumente.
- Stabilirea unei probe suplimentare. Acești itemi testează abilitatea de a recunoaște care probă suplimentară întărește sau slăbește un argument.

Itemii din cadrul secțiunii Reading Comprehension sunt centrați pe un text argumentativ mai mare și testează capacitatea de înțelegere a textului respectiv. Sunt de următoarele tipuri:

³² *The Official LSAT Handbook*, a publication of Law School Admission Council, Newtown, PA, 2010, p. 20–72. De asemenea, a se vedea *The Official LSAT SuperPrep*, a publication of Law School Admission Council, Newtown, PA, 2004, p. 4–53.

- Identificarea principalului punct de vedere, a ideii centrale, ideii principale, a principalului scop.
- Itemi care reclamă utilizarea contextului pentru a rafina, preciza sau perfecționa sensul unei expresii sau termen (sensul în context).
- Itemi referitori la funcția îndeplinită de unele spuse ale autorului într-un anumit context.
- Alt tip de itemi se referă la anumite spuse dintr-un pasaj al textului sau la anumite implicații ale pasajului.
- Itemi care cer recunoașterea unor trăsături sau paternuri, modele analoage în diferite alte situații.
- Itemi legați de atitudinea (subiectivă, partizană, obiectivă etc.) a autorului textului.
- Itemi despre semnificația unor informații adiționale.

Testul de la Graduate Management Admission Council (GMAC), denumit Graduate Management Admission Test (GMAT), după cum am precizat deja, pe lângă secțiuni specifice domeniului economic, are o secțiune interesantă din punctul de vedere al gândirii critice, Verbal Section, ce cuprinde subsecțiunile Reading Comprehension și Critical Reasoning (cu domeniile Argument construction și Argument evaluation). Itemii de la această secțiune sunt asemănători celor din LSAT.

